ISSN(p): 2146 - 9903
ISSN(e): 2147 - 3056

ARTSÜREM

İDİL

Yıl 9 - Sayı 69 - 2020 - Volume 9 - Issue 69

Rembrandt van Rijn, "Gece Devriyesi", tüyb, 363 cm × 437 cm, 1642
Rijksmuseum, Amsterdam

ARTSÜREM

Yayım Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Fatih BAŞBUĞ (Akdeniz Üniversitesi) TÜRKİYE
Prof.Dr. Hurşit BAYRAMOĞLU (Kafkas Üniversitesi) TÜRKİYE
Prof.Dr. Gerhard HOFBAUER(Viyana Üniversitesi) AVUSTURYA
Prof.Dr. Melek GÖKAY (Necmettin Erbakan Üniversitesi) TÜRKİYE
Prof. Dr. Tatyana KRAYUSHKINA (Rusya Bilimler Akademisi) RUSYA
Prof.Dr. Layli ÜKÜBAYEVA (Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi) KIRGIZİSTAN
Doç. Dr. Oğuz YURTTADUR (Selçuk Üniversitesi) TÜRKİYE
Dr. Francesco PERONO CACCIAFOCO (Universitàdegli Studidi Pisa) İTALYA
Dr. Arzhaana A. SYURYUN (Rusya Bilimler Akademisi) RUSYA
Hülya KOCAGÜL YÜZER (Aston University) İNGİLTERE

İmtiyaz Sahibi / Publisher
Sanat ve Dil Araştırmaları Enstitüsü (SADA)

Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief
Fırat BAŞBUĞ

Yayın Koordinatörü/ Publications Coordinator
Uğur GÖKÇE

Tasarım Uygulama/ Design Operator
Caner ÇAVUŞ

Düzelti/Revision
Lyaysan HAYRNUROVA, Erhan ÖZHAN

Yazışma Adresi/Address
Aleksander Dubçek Caddesi, 18/B
Çankaya-Ankara / TÜRKİYE

İDİL

Sanat ve Dil Dergisi

www.idildergisi.com

(İDİL; DOAJ, EBSCO, CEEOL, MLA, Erih PLUS, Wiley Linguistics Abstracts, Brill Linguistics Bibliography, AJD, Crossref, Ulrich's Periodicals Directory (Pro Quest) ve AMIR tarafından dizinlenmekte ya da listelenmektedir. İDİL'e dünyanın başlıca bütün üniversite kütüphanelerinden erişilebilir.)

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Mehmet AÇA (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Elvan ÖZKAVRUK ADANIR (İzmir Ekonomi Üniversitesi)
Prof. Dr. Lyudmila ANDREYEVA (VologdaStateUniversity)
Prof. Dr. Ekrem ARIKOĞLU (AHBV Üniversitesi)
Prof. Aydın AYAN (Mimar Sinan GSÜ)
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali CANDAŞ
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT (Niğde Ö. Halisdemir Üniversitesi)
Prof. Dr. Remzi DURAN (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin ELMAS (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Basri ERDEM (Işık Üniversitesi)
Prof. Dr. Mukadder ERKAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Patrick D. FLORES (University of the Philippines Diliman)
Prof. Dr. Lela GELEISHVILI (Tiflis Üniversitesi)
Prof. Dr. Andrey GORBATSKIY (Belostok State University)
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY
Prof. Dr. Abdülkadir GÜRER (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine İNANIR (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet Şinasi İŞLER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Bedri KARAYAĞMURLAR (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Fatih KİRİŞÇİOĞLU (AHBV Üniversitesi)
Prof. Dr. Alev ÇAKMAKOĞLU KURU (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Gülmira KURUOĞLU (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Şureddin MEMMEDLİ (Ardahan Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa ÖNER (Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Hacali NECEFOĞLU (Kafkas Üniversitesi)
Prof. Dr. Türkan OLCAY (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. İlhan ÖZKEÇİCİ (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Sema Barutçu ÖZÖNDER (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Adnan TEPECİK (Başkent Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet TIRPAN (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Gül TUNÇEL (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN
Prof. Dr. Sevinç ÜÇGÜL (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Neşe Taluy YÜCE (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ (Dicle Üniversitesi)
Prof. Dr. Ercan ALKAYA (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Emine YAVAŞGEL (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatih BAŞBUĞ (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Zuhal ARDA (Selçuk Üniversitesi)
Doç. Dr. Anasstasia GOLOVNİJ A (Belarusian State University)
Doç. Dr. Esra KARABACAK (Yakın Doğu Üniversitesi)
Prof. Didem ATİŞ ÖZHEKİM (Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Nilgün SAZAK (Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Sema SEVİNÇ (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Roza SULTANOVA (Tataristan Bilimler Akademisi)
Prof. Yüksel ŞAHİN (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. İlyas TOPSAKAL (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Nazan TUTAŞ (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Gönül UZELLİ (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Yasemin YAROL (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Çiğdem PALA MULL (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Prof. Dr. Meliha Yılmaz (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Ezgi BABACAN (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Hatıra Ahmedli CAFER (Bilkent Üniversitesi)
Prof. Dr. Deniz Beste ÇEVİK KILIÇ (Balıkesir Üniversitesi)
Doç. Dr. E. Erdem KAYA (Nevşehir HBV Üniversitesi)
Doç. Dr. Özcan ÖZKARAKOÇ (Akdeniz Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

SAYISAL ORTAMLARDA ÜÇ BOYUTLU NESNELERİN SINIR TEMSİLİ VE ÖRNEK BİR ÇALIŞMA
İpek Fatma ÇEVİK.....727

FRANÇOIS BOUCHER'İN MADAME DE POMPADOUR TABLOLARINDA GİYSİ ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ
Hüseyin ELMAS, Neslihan ÖZTÜRK.....739

GECE GÖKYÜZÜNÜN SANAT ESERİNDE KULLANIMI: ASTROFOTOĞRAF
Haluk Arda OSKAY.....750

18. YÜZYIL AVRUPA PORSELENLERİNDE OSMANLI FİGÜRLERİ
Memduha Candan GÜNGÖR.....769

BİLGİSAYAR KONTROLLÜ SİSTEMLERİN SERAMİK ÜRETİMİNDE KULLANIMI VE CNC TEZGAHLARINDA ÜRETİMİN SERAMİK ENDÜSTRİSİNE KATKILARI
Leyla KUBAT.....780

Aİ WEİWEİ, BARTHELEMY TOGUO, ALLAN SEKULA, BANKSY'İN SANAT ÇALIŞMALARINDA MÜLTECİ SORUNLARININ YORUMLANMASI
Saime UYAR, Mustafa Salim AKTUĞ.....792

GRAFİK TASARIM BAĞLAMINDA İLETİNİN GÖRSEL TASARIMLARA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ SÜREÇLERİ
Serpil KAPTAN, Zülfikar SAYIN.....805

REKLAM FİLMLERİNDEKİ TİPOGRAFİNİN KİNETİK DÖNÜŞÜMÜ
Serkan VURAL.....821

ARDAHAN SULAKYURT KÖYÜNDE 1890-1980 YILLARI ARASINDA KULLANILAN ÇÖMLEKLER
Filiz ÖZTÜRK.....841

SANATSAL REENKARNASYON
Teoman ÇIĞŞAR.....860

KÜRESEL-KÜYEREL BİR ÇALGI: ELEKTRO BAĞLAMA
Ahmet GÜNDÜZ, Songül KARAHASANOĞLU.....875

ŞÜKRÜ ERTÜRK'ÜN PROF. DR. AZİZ SANCAR EKSLİBRİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
Sezin TÜRK KAYA.....887

SANATSAL İFADE ARACI OLARAK CAM VE SERAMİĞİN BİRLİKTE KULLANIMI
Birnur Derya GEYLANİ VURUŞAN.....899

İDİL

18. YÜZYIL AVRUPA PORSELENLERİNDE OSMANLI FİGÜRLERİ

Memduha Candan Güngör[1]

1 Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, candan.gungor@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4850-7447

Güngör, Memduha Candan. "18. Yüzyıl Avrupa Porselenlerinde Osmanlı Figürleri". idil, 69 (2020 Mayıs): s. 769–778. doi: 10.7816/idil-09-69-04

ÖZ

Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki egemenliği, Avrupalıların, Türklerin karşısında duydukları endişeyle beraber, devlete karşı büyük bir beğeni, hayranlık ve saygıyı da beraberinde getirmiştir. 18. yüzyılda Türkiye'ye gelen Avrupalı gezgin ve tüccarların Doğu kültürü ile tanışması ve ülkelerine döndüklerinde Doğu'nun etnografik zenginlik ve geleneklerini anlattıkları seyahatnameler, kısa sürede, Turquerie olarak adlandırılan bir akımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Avrupa'da porselenin ilk imal edilişiyle birlikte porselenin özelliklerini keşfeden sanatçılar, Turquerie akımının etkisiyle, ince işçilikli, zarif, iyi etüt edilmiş Türk figürleri yapmışlardır. Avrupa'nın ilk porselen fabrikası olan Meissen'de çalışılmaya başlanan bu figürler, zamanla, kurulan diğer fabrikaların modelcilerinin de esin kaynağı olmuştur. Genellikle Osmanlı sultanlarına, hanım sultanlara ve saray yaşamına dair figürleri konu alan bu eserler, özel koleksiyonlarda, müzelerde, müzayedelerde geçmişten günümüze uzanan kültür örnekleri olarak yer almaktadır. Bu makalede, figürlerin ortaya çıkış nedenlerinden biri olan Turquerie akımından kısaca söz edildikten sonra, Avrupa porselenlerinde figürlerin en yoğun ve kusursuz üretildiği porselen fabrikası olan Meissen ve modelcilerinden bahsedilecek, ayrıca, Avrupa'da hızla yayılan porselen fabrikalarının Türk figürü üretimlerinden örnekler verilecektir. Bu çalışma, örnek gösterilen eserler üzerinden, seramik sanatının kolektif bilinçaltı ile olan ilişkisi bağlamında, içinde bulunduğu toplumun yargılarından, düşünce tarzından ve estetik anlayışından nasıl etkilendiğinin altını çizmeyi amaçlamıştır. Doğu ve Batı'nın birbirine "dokunduğu" noktada ortaya çıkan Turquerie akımı ve bunun seramik sanatındaki bir yansıması olan Osmanlı figürlerinin konu edinildiği porselen biblo ve heykelcikleri, bu etki ve ilginin kaçınılmaz sonuçları olarak irdelemiştir.

Anahtar Kelimeler: Turquerie, porselen imalathaneleri, model, porselen figür

Makale Bilgisi
Geliş: 20 Ocak 2020 *Düzeltme: 15 Şubat 2020* *Kabul: 3 Mart 2020*

© 2020 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Osmanlı Devleti, İslam medeniyetinin en büyük ve en ihtişamlı devletlerinden biriydi. Hâkimiyeti altındaki topraklarda izlerini bıraktığı üstün mimarisi, tekstil alanında, hat sanatında, eğitimde geliştirdiği mükemmel yapısı ile Batı dünyası için önemli bir örnek teşkil etti. Osmanlı Sultanlarının nezaketi ve sanat zevki, Batılılar tarafından hayranlıkla anıldı. Osmanlı topraklarını gören Batılılar gördükleri ihtişamdan derinden etkilendiler (Sarı, 2006: 8).

Avrupa ülkelerinin gösterdiği ilgiyle birlikte, Osmanlı topraklarında tüccarların, diplomatların, seyyahların ve maceracıların sayısı giderek arttı. İmparatorluğa dair yazılan seyahatnameler, ilmi eserler, Osmanlıların örf ve adetleri üzerine yapılan araştırma yazıları, Batı'da büyük bir okuyucu kitlesine ulaştı. Ülkeyi gezen seyyahların, yayımlanan eserlerdeki anlatımları ve 16. yüzyıl ortalarından itibaren Osmanlı giyimi hakkında bilgi veren resimli kostüm kitapları, bu egzotik ve gizemli hayata büyük bir merak uyandırıyordu. Özellikle, sarayın içindeki yaşam, düzenlenen eğlenceler, harem yaşantısı gibi İmparatorluğa özgü unsurlar, Batı'nın ilgisini daha da artırıyordu. Bu dönemde Avrupa'da, Osmanlı Türklerinin istila hareketleri, Viyana kapılarına dek gelmeleri, kendilerinden askeri güç olarak korkulmasına dayanan bir imge yaratıyordu. Türklerin karşısında duydukları kaygıyla beraber, Avrupa'da, 1720'lerden sonra hızla yaygınlaşan Osmanlı tasvirleri, Osmanlı-Türk izinin bir göstergesi olarak, resimden mimariye, kostümden iç mekâna kadar sanatın çeşitli alanlarına yansıyan 'Türk Modası'nı yaratmıştır (Tez, 2015: 170).

Avrupa'da büyük yankı uyandıran ve Turquerie olarak adlandırılan bu akım, 17. yüzyılın sonundan, 18. yüzyılın sonuna kadar etkinliğini sürdürmüş, Batı sanatında kendine bir yer edinmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen eserlerin oluşturulmasında, elçilerin, seyyahların ve tercümanların aktardıkları anlatımlara dayalı olarak yapılan gravürlerden yararlanılmıştır. Bu gravürler, aynı zamanda, Avrupa'daki porselen fabrikalarının ürettiği çok sayıda Türk heykelciğinin de ilham kaynağı olmuşlardır.

Hiç kuşkusuz ki, Osmanlı figürleri ve hayat tarzını konu alan porselen heykelcikler, özelinde Turquerie akımı, hem Batı'nın Doğu ile ilgili önyargıları tarafından biçimlendirilmiştir, hem de bu eserler toplumda bu yargıların pekişmesine, yayılmasına ve şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Diğer taraftan bu eserler, Doğu ile Batı arasında bir tür köprü olmuş, ilişkilerin güçlenmesinde de rol oynamışlardır. Bu çalışmanın bu bağlamda yapılacak başka çalışmalarla zenginleşmesi ve tamamlanması, seramik sanatının toplumla düşünsel ilişkisinin kavranması bakımından önem arz etmektedir.

1. Avrupa'da Turquerie Akımı

Avrupa'da 'Türk Modası' olarak adlandırılan Turquerie akımı, Fransa'da başlayan ve kısa sürede diğer Avrupa ülkelerini de etkisi altına alan önemli bir dönemi kapsar. Bu terim Avrupa sanatında, özellikle 18. yüzyılda müzik, edebiyat ve plastik sanatlar alanlarında Türk konularının ya da motiflerinin yer aldığı sanat eseri ve eşyalar için kullanılan Fransızca bir terimdir (Tez, 2015: 215). 1721 yılında Osmanlı elçisi Yirmisekiz Mehmed Çelebi Paris'e gönderilmiş, elçilik heyeti ve muhafızlarının görkemli giyim-kuşam ve koşum takımları içinde şehre girişleri, Parislileri büyülemişti. 1740'ların başında ise, Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin oğlu Said Efendi'nin Paris'e elçi olarak atanması, Fransızların bir defa daha Osmanlı'nın görkemine tanık olmalarına sebep olmuştu. Doğu'ya giden gezgin ve görevliler Türklere ve Türkiye'ye ait anı ve resimlerini yayınlayarak Turquerie modasının geniş kitlelere yayılmasını sağlamışlardır (Kocabaş, 2015: 39). Bunun bir sonucu olarak, birçok Avrupa ülkesinin krallık ve prenslik sarayı mensupları, Osmanlılara özgü kostümlerin, eşyaların içinde, kendilerini adeta bir Türk gibi göstererek, dönemin tanınmış ressamlarına poz verip yağlı boya tablolarını yaptırmışlardır. Sarayların iç mekân düzenlemelerinin vazgeçilmez aksesuarları arasında, Türk desenli halılar, nargile, divan, mücevher kakmalı kılıçlar, İznik seramikleri bulunmaktaydı. Sarayların duvarlarını, İstanbul görüntülerini, boğaz manzaralarını, saray yaşamını yansıtan ve Osmanlı'ya ait daha birçok konuyu içeren tablolar süslemekteydi. Bu akımın önemli bir bölümünü de tabloların yanı sıra, evleri süsleyen porselen biblo ve heykelcikler ile figürler oluşturmakta idi.

Osmanlı Devleti'nin hayranlık uyandıran gücü ve zenginliği, tüm dünyada, Osmanlı pazarına ve sarayına özgü birçok sanat eseri üretilmesine sebep olmuştur.

2. Avrupa'da İlk Porselen Üretimi, Gelişimi ve Meissen İmalatı Osmanlı Figürleri

Avrupa'da porselen sanayi, 18. yüzyıl ile başlamıştır. 1709 yılında, Almanya'nın Saksonya Krallığı bölgesinde, Johann Friederich Böttger tarafından üretilen ürün sert porselen türündedir ve Avrupa'da yapılan ilk porselen olarak bilinir. Osmanlı dünyasına hayranlığıyla tanınan kral II. August'un da katkılarıyla, 1710 yılında Saksonya Krallığı, Avrupa'nın ilk porselen fabrikası Meissen'i kurar (Kocabaş, 1941: 44-46). Meissen porselen fabrikasının üretime geçmesi haberinin yayılmasıyla birlikte, diğer Avrupa saraylarında da ardı ardına atölye ve fabrika kurma çalışmaları başlamıştır.

Meissen'in büyük başarısı kısmen, burada çalışan çok yetenekli sanatçılara bağlanabilir. Ürünler çeşitli renk ve desenlerle dekore edilmiştir ve yüksek kalitede mutfak eşyalarının yanı sıra süs eşyaları da üretilmiştir (Ensari, 2016: 2018). Çok geniş bir yelpazede ürün üreten Meissen'in, özellikle porselen figürler üzerine zengin bir üretimi söz konusudur ve bu porselen figürler, her dönem soyluların, üst sınıfın gözdesi olmuştur. Avrupa'daki ilk porselen figürler, yüzlerce yıl boyunca, büyük yemeklerin tatlı bölümünü süsleyen şeker ve balmumu heykellerin yerini alması için yapılmıştır (Çeşitli, 2009: 182). Avrupa saraylarında, sofra kültürünün saygın nesneleri olarak kullanılan ahşap ya da porselenden üretilen Türk figürleri, aynı zamanda, koleksiyonların en değerli parçalarını oluşturmuştur. Sofraları süsleyen şekerleme figürlerin daha dayanıklı ve renkli bir malzeme olan porselenden yapılması yönündeki devrimci adımı atan kişi Johann Joachim Kändler olmuştur. Heykeltıraş ve biblo sanatçısı Kändler'in 1731'de Meissen'e gelmesiyle birlikte Meissen'de biblo dönemi başlamıştır. Kändler, tüm Avrupa porselen sanatının başlangıcından beri biblo üreten ikinci sanatçısıdır. Meissen'de ayrıca, Böttger döneminin porselen tasarımcıları arasında, kuyumcu Johann Jacob Irminger, heykeltıraş Johann Benjamin Thomae ve Paul Heerman vardır. Bu sanatçılar, porselen sanatına özgü yeni formlar ve desenler yaratmışlardır (Arcasoy, 2013: s.y.).

18. yüzyılın en büyük ve en yaratıcı porselen heykeltıraşı olarak kabul edilen Kändler, 1733 yılında, Meissen'e baş modelci olarak atanmıştı. Modellerini meyve ağacından oyardı ve bu modeller üzerinden kalıplar alırdı. Bu teknik, alçı, balmumu ya da kilden yapılan modellere oranla daha keskin ayrıntıları mümkün kılardı (Çeşitli, 2009: 186). Meissen porselen fabrikasının usta modelcisi Johann Joachim Kändler'in modellediği Türk giysileriyle tasvir edilmiş bir çift porselen figür, fırça ile yapılmış dekorlarındaki dikkat çekici mavi rengi, yaldız süslemeleri ve adeta bir rol oynuyormuş gibi hareketli betimlemeleriyle dikkat çekicidir (Resim 1).

Resim 1. Türk Figürleri, J.J. Kändler, Meissen, 1748 (Sandon, 2010: 46)

Avrupa'da, ilk porselenin üretilmesiyle birlikte birçok ülke, bu gizemli hammaddenin sırrını çözmeye çalışmıştır. Almanya başta olmak üzere, Avusturya ve Fransa da porselenin en iyi örneklerinin üretildiği merkezler arasında sayılabilir. Bu arayışlar ve özellikle Sanayi Devrimi'yle birlikte teknolojik gelişmeler, üretime büyük ölçüde yansımış ve üretimin yeni bir ivme kazanmasını sağlamıştır. Avrupa'da birbirini izleyen diğer fabrikaların kısa sürede üretimlerindeki kaliteyi arttırması, Çin porselenleriyle yarışabilecek konuma gelmelerini sağlamıştır (Görgünay, 2014: 8).

Avrupalı sanatçılar, özellikle seramikçiler, Osmanlı dönemi yaşantısına, Türklere yoğun ilgi göstermişlerdir. Dönemin usta modelcisi Kändler, Peter Reinicke'yle beraber çalışarak Osmanlı'nın önemli kişiliklerini, otantik saray kıyafetleri ve aksesuarlarıyla modellemişlerdir. Sultan ve Hanım Sultan'ın, İmparatorluğun gücünün temsilcileri olarak, saraya getirilen fil ya da gergedan gibi heybetli hayvanlarla, İstanbul'da düzenlenen törenlerde görünmesi konuları da figürlerde sıklıkla işlenen konular arasındaydı. Çoğu kez, siyahi bir uşak, bu hayvanların baş kısmına oturur ve hayvanları yönlendirirdi. Bu egzotik hayvanların üzerinde oturan figürlerin birçoğu, ürkütücü bir Türk'ten ziyade, müşfik bir Türk olarak sunulmuştur. Figürlerin altına genellikle, Osmanlı'nın görkemine ve zenginliğine uygun olarak, sonradan, yaldızlı bronz ayaklıklar eklenmiştir.

Hazinesinde Çin porselenine büyük yer veren, onu günlük yaşamın bir parçası haline getiren ve günümüze çok zengin bir

Çin porseleni koleksiyonu miras bırakan Osmanlı sarayı, 1710 yılında, Almanya'nın Meissen kentinde ilk porselenin yapılmaya başlanmasıyla birlikte, diplomatik hediye, sipariş ve satın alma yoluyla bu yeni ürünle tanışmıştır. Bu fabrikalarda, Osmanlı pazarı ve sarayı için, Türklerin beğenisine uygun olarak tasarlanmış, kullanıma yönelik ya da dekoratif amaçlı porselenler üretilmiştir. Bu üretimlerin, Avrupa'da Türk desenlerinin hızla yayılmasında önemli bir rolü vardır (Kocabaş, 2015: 79).

Sultan III. Ahmed (1703–1730) döneminden itibaren Osmanlı sarayında yerini almaya başlayan bu ürünler, giderek daha geniş çevrelerin ilgisinin artmasıyla da önemli bir pazar oluşturmuştur. İmparatorluk tarafından Avrupa ülkelerine gönderilen elçilerin, ülkeye dönüşlerinde saraya getirdikleri eserler aracılığıyla, Avrupa sanat ve kültürünün yanı sıra, porselenlerini de tanıyıp, sevdirmek açısından katkıları olmuştur. Öte yandan, Avrupa'da kaliteli porselen yapımının başlamasından sonra, Osmanlı padişahlarına elçi gönderen Batılı devletlerin çoğu, hediye olarak, değerli ve beğenilen porselen türlerini ya da Osmanlı padişahları için özel tasarlanmış porselenleri göndermeyi tercih etmişlerdir. Avrupa'nın sayısı giderek artan porselen merkezlerinde, Osmanlı zevk ve beğenisi doğrultusunda, gülabdan, buhurdan, leğen-ibrik, kahve fincanı gibi bu yeni pazara özgü ürünler üretilmiştir (Kolektif, 2005: 14). Özellikle Meissen Porselen Fabrikası'nda, İmparatorluğun özel siparişlerini ve yoğun talebini karşılamak için ek tezgahlar kurulmuştur.

Bu yeni açılımın bir başka sonucu da Avrupa porseleninde, 18. yüzyıldan itibaren dekoratif bir unsur olarak üç boyutlu Türk Figürleri'nin görülmeye başlanmasıdır. 18. yüzyılda Türk gücünün erimeye başlamasıyla, Türkler karşısındaki korku ortadan kalkmış ve Türk imgesi, ince duygulu porselen figürlerinde ya da giysi albümlerinde işlenmeye başlanmıştır (Tez, 2015: 168). Bu nadide porselen ürünler, kıymetli sanat eseri niteliğinde parçalar olduğu için, sarayda daima ilgi görmüş, pahalı olması sebebiyle, öncelikle sultanların ve devlet ileri gelenlerinin sofralarını ve saraylarını süslemiştir.

16. yüzyılda yapılan yağlı boya tablolar, resimli kostüm kitapları, gravür kitapları porselen figürlerin kaynağını oluşturuyordu. Meissen imalathanesinin baş modelcisi J.J. Kändler ve Peter Reinicke, Charles de Ferriol'ün çizimlerini modele aktarmış, üç boyutlu olarak biçimlendirmiştir. Örneğin, Resim 2'de görülen Johann Friederick Eberlein ile Peter Reinicke'nin birlikte çalıştığı porselen figür, ressam Nicolas Lancret'in yağlı boya tablosundan uyarlanarak George Friederick Schmidt'in yaptığı Şehvetli Türk gravüründen modellenmiştir (Resim 2).

Şekil 2. Şehvetli Türk, Johann Friederick Eberlein, Peter Reinicke, Faszination Rokoko Sergisi-Hetjens Müzesi, (t.y) (Filiz Adıgüzel Toprak, 2020)

Meissen'in modelcilerinin figürlerini oluşturmak için kullandığı bir başka kaynak da Paris'li bir tuhafiye tüccarı olan Gilles Bazin tarafından suluboya ile yapılmış, Türk kostümleri içindeki erkek ve kız çocuklarının eskizlerinin bulunduğu bir tabakadır. Bazin, bu tabakayı Meissen'e göndermiştir ve figürler, tabaka üzerinde numaralandırılarak aslına uygun olarak modellenmiştir (Cassidy-Geiger, 2015: 48-49).

3. Avrupa'da Osmanlı Figürleri Üreten Diğer Porselen Merkezleri

Saksonya kralı II. August'un himayesinde kurulan Meissen porselen imalathanesi, üretiminin çeşitliliği ve ürünlerinin gittikçe artan sayısı ile dikkat çeken bir noktaya ulaşmıştı. Avrupa'daki diğer kraliyet ve prenslik sarayı mensupları, Meissen gibi teknik beceri ve ustalara sahip bir işletme kurabilmek için yoğun çaba sarf ediyordu. Öncelikle sert porselen formülü, Meissen'in önemli bir sırrı idi. Ancak, kısa sürede bu sır, tüm Avrupa'ya yayıldı. Fırın ustası olan, aynı zamanda dönemin endüstri casusu olarak adlandırılan J. J. Ringler, Viyana'dan kaçıp, Meissen ve Viyana'da üretime dair kullanılan malzeme ve formüllere dair bilgileri de beraberinde götürerek, birçok porselen fabrikasının üretime başlamasına neden oldu (Çeşitli, 2009: 186). Yeni kurulan imalathaneler, Meissen'in ürünlerinden, özellikle, porselen Türk figürleri gurubundan etkilenerek üretimlerini gerçekleştirmiştir.

Benzer şekilde Gaspero Bruschi, 1760–1770 yılları arasında Doccia'da, Floransa tipi[1] 24 modelli bir seri porselen hazırlamıştır. Gerek Meissen'de, gerekse Doccia'da figürler, yalnızca dekoratif amaçla seçilmiş ve etnografik görüşle seçim yapılmamıştı. Ansbach'da yaklaşık yirmi çeşit tipte, bütünüyle Türk Giyimli Türk Figürleri'nin bir serisi oluşturulmuştu. Thüringen'de benzer şekilde, 1769–1771 yıllarında hanım sultan ve sarayda bulunan diğer tüm erkek kişiliklerin yer aldığı yirmibir figürlü Türk Saray Halkı serisi yapılmıştı (Tez, 2015: 238-239).

Sèvres porselen fabrikasının üretimi olan Tütün İçen Osmanlı da porselenlerde sıklıkla kullanılan semboller arasında yer alır. Osmanlı padişahlarının dış dünyada belirli bir imajları vardı. Değerli kumaş ve taşlarla süslü tahtlarda otururlar, nargile ve kahve içerler, keyifli görüntüler verirlerdi. Oryantalizm literatüründe Grand Türk, El Grand Turco, Der Gross Sultan, Büyük Türk ifadeleri olumsuzluk anlamında kullanılırdı. Esasında vurgulanmak istenen Türk'ün ürkütücü ve korkutucu imajıydı (Arcasoy, 2013: s.y.).

Yeniçeri figürleri, en çok işlenen figürler arasındadır. Bir taşın üzerinde oturmuş olarak tasvir edilen yeniçeri figürü, çok renkli giysisi, sarığı, belinde kılıcıyla tasvir edilmiştir (Resim 3).

Resim 3. Yeniçeri, Fransız İmalatı, (t.y.) (artam.com, 2020)

Fransız imalatı olan bir başka figür, bağdaş kurmuş oturan Sultan figürüdür. Elinde yelpaze tutmuştur ve başının üzerindeki çıkıntıdan anlaşıldığı üzere sıvı kabı olarak tasarlanmıştır (Resim 4).

[1] Genellikle mumluk, süs tabağı gibi dekoratif olarak tasarlanmış seramik ürünleri ifade etmektedir.

Resim 4. Sultan, Fransız İmalatı, (t.y.) (artam.com, 2020)

Avrupalı porselen biblo sanatçıları, Çin porselen tekniğinin (neredeyse 1500 yıllık bir gecikmeden sonra) kendi ülkelerine gelmesiyle birlikte, sanatsal ve teknik hünerlerini sergilemeye başladılar. Toplumun ilgi duyduğu her konuyu onlar sanatları ile biblolara aktardılar (Arcasoy, 2013: s.y.). Avrupa'da, Kändler'den sonra figür modelleme konusunda en ünlü Alman sanatçılarından birisi de Johann Peter Melchior'dur. Höschst porselen fabrikasında, 1767'den 1979 yılına kadar baş modelci olarak çalışmıştır. Melchior'un eserlerinde, Rokoko ve Neoklasik tarzlar arasında bir geçiş olduğu görülür. Zarif ve duygusal çalışmaları dikkat çekicidir (britannica.com, 2020). Höchst imalathanesi, özellikle, elinde tütün çubuğuyla tütün ve kahve içen, oturan Türk figürü örnekleri gibi, Osmanlılara özgü unsurların kullandığı modeller yaratmıştır.

18. yüzyılda, Almanya'nın Frankfurt kentinde kurulan Fulda Çömlekçilik ve Porselen İmalathanesinin modelcisi Wenzel Neu da, Charles de Ferriol'ün gravür kitabını kaynak olarak kullanmıştır. Modellediği figürler arasında en ünlüsü, Çelebi adını verdiği modeldir. Başında bir sarık vardır, kıyafeti son derece sadedir ve zarif bir duruş sergiler.

Türk figürlerinin üretimlerinin öncülük ettiği Almanya'da kurulan bir başka imalathane de, Frankenthal İmalathanesidir. Carl Theodor'un hamilik ettiği, baş modelci Karl Göttlieb Lück'ün modellediği figürler arasında, padişah ve saray halkından kişiler vardır. Figürlerin duruşları, hareketleri, mimikleri dikkat çekicidir. Kıyafetlerinin desenleri, kıvrımlarına uygun olarak özenle çalışılmıştır.

Müzisyen biblolarına da Avrupa porselen sanatında çok rastlanır. Mechior'un, Höchst için 1778 yılında tasarladığı Türk müzisyenleri serisindeki figürler, Osmanlı Mehter Takımından esinlenerek yorumlanmıştır. Mehter Figürleri'ndeki müzisyenler oldukça farklı giysiler içindedir ve her biri, elinde, fagot, obua, korno, triangle gibi batı kökenli farklı çalgılar tutmaktadır (Arcasoy, 2004: 42-43) (Resim 5).

Resim 5. Mehter Figürleri, Melchior, 1778 (Arcasoy, 2004: 43)

Avrupa'da, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızını arttıran ve sanatın hemen her dalında yaygın olan Turquerie modası ile birlikte, Avrupa'nın ünlü porselen fabrikaları, Türklerin saray yaşantısını konu alan biblolar ürettiler. Paris ve çevresinde, Fransız saray mensubu aristokratlar tarafından desteklenen birçok porselen fabrikasında, Porcelain de Paris ekolünde Osmanlı tiplemeleri bolca görülür. Avrupa'da, Oryantalizm akımının seramikteki tipik uzantısı olan bu tarzdaki biblolar, Osmanlı pazarlarında büyük rağbet gördüler (Arcasoy, 2004: 43).

Avrupa'da porselen fabrikası kurmak için cesaret sahibi olan bir kişi de çömlekçi ustası Franz Ignaz Niedermayr'dır. 1747'de Bavyera eyaletinin Nymphenburg kentinde, Bavyera prensi Joseph Max III.'ün himayesinde kurulan porselen işletmesinde, ancak 1753 yılında kaliteli porselen üretimi başlamıştır (Arcasoy, 2013: s.y.). Nymphenburg porselen fabrikalarının, bu malzemeyle en özgün işler çıkaran şefi Franz Anton Bustelli'dir ve Bustelli aynı zamanda döneminin en iyi modelcisi olarak kabul edilir. Porselen figürlerini kendine özgü yeni bir üretim tarzı ile üretmiştir. Bustelli, fabrika yönetimi ya da sanatçı tarafından önerilen figürün modelini tıpkı Kändler gibi meyve ağacından oyarak oluşturuyor, daha sonra kalıbını, bu kalıptan da çoğaltma kalıbını elde ederek çalışma kalıplarını elde ediyordu. Bu sayede porselen figürlerin hem üretimi kolaylaştı hem de biçimlerindeki ifade etkileri korunmuş oldu (Yoleri, 2007: 28). Bustelli'nin işlerini bu denli özgün kılan şey, yakından gözlemlenmiş ve çok duyarlı bir biçimde işlenmiş natüralist ayrıntıların yanı sıra, son derece zarif pozlar, kumaşların keskin açılarla ele alınması ve süslemelerdir (Çeşitli, 2009: 186).

Almanya'nın önemli miktarda üretim yapan fabrikalarından biri olan Ludwigsburg porselen fabrikasının damgasının bulunduğu ve biblo olarak imal edilmiş birçok ürüne de rastlanmaktadır. Bu ürünler, bol yaldız dekorları ile ayırt edilen, oldukça nitelikli heykelcikler olarak bilinirler (Kocabaş, 1941: 56-57).

Meissen imalathanesinin Türk figürleri, İngiltere'de kurulan Bow ve Chelsea imalathanelerinin üretimlerine de yansımıştır. İlk olarak 1746'da, Meissen'de üretilen Karamanlı Kadın figürünün bir kopyası, İngiltere'de üretilmiştir. Figürler karşılaştırıldığında, modelin duruşunun, elinde taşıdığı kabın, başlığının, kıyafetinin modelinin bire bir aynısı olduğu görülür (Resim 6).

Resim 6. Karamanlı Kadın, Meissen, Faszination Rokoko Sergisi-Hetjens Müzesi, (t.y) (Filiz Adıgüzel Toprak, 2020)

Meissen porselen fabrikası ile üretimi başlayan Türk figürü örneklerinin, İngiltere'nin Worcester ve Derby porselen fabrikalarında da önceki örneklere bağlı kalarak üretildiği görülmektedir. Türklerdeki Ağa figürü, kaide üstündeki minderde bağdaş kurmuş Türk ve kaftan giyen kadın- erkek figürleri, dönemin tipik örnekleri arasındadır (Cengiz, 2019: 145) (Resim 7).

Resim 7. Türk Porselen Figürleri, Derby, 18. Yy. (Cengiz, 2019: 145)

18. yüzyılın sonuna doğru giderek azalan Türk figürü örneklerinin bir devamı niteliğinde, birkaç yeni figür daha üretilmiştir. Bu figürler genellikle rokoko canlanmasına bağlanabilecek değişik bir porselen grubunun parçası olarak görülebilir. 1793 yılında kurulan Minton imalathanesinde Herbert Minton, Sèvres ve Meissen'in sofistike figürlerini kalıp yöntemiyle çoğaltarak, mermerimsi, pürüzsüz bir dokuda, figürün ön planda olduğu, saf beyaz renkte üretimlerde bulundu. Bu gelişme, seramik alanında 19. yüzyılın en büyük yeniliklerinden biriydi (Hildyard, 2009: 112). Minton imalathanesinin üretimleri arasında, Padişah, Hanım Sultan, Sedirde Uzanan Türk ve Kadın Figür gibi modeller vardı. Figürlerin altına genellikle, 18. yüzyılın geleneğine uygun olarak kabartmalı, sarmal motif desenli kaideler de eklenmişti.

19. yüzyılın ortalarına doğru, Osmanlı topraklarına olan ilginin azalması, Turquerie akımının etkisini yitirmesine yol açmıştır. Dolayısıyla bu sonuç, yeni figür üretimlerinin önünü kesmiştir ve porselen imalathaneleri eski kalıpları kullanarak bir süre daha üretime devam etmiştir. Akım, daha küçük sanat eserleri ile varlığını sürdürmüştür. Avrupa'nın, Doğu'ya olan merakı, gizemli, egzotik ve mistik havasına doğru yol alması Oryantalist üslup ve Oryantalizm akımının beslediği hayal ürünü farklı fanteziler ile devam etmiştir.

Sonuç

18. yüzyılda, Avrupa'da porselenin keşfi ve üretim sürecinin başlamasıyla birlikte, porselenin işlevsel üretiminin yanı sıra, figür üretimine olan ilgi dikkate değer bir önem taşır. Meissen'in porselen üretimine başlamasıyla tüm Avrupa'da, günlük kullanım nesnesi olarak kullanılan sofra ve süs eşyalarının üretiminin, farklı bir üretime yönlenmesini sağlayan en büyük faktör Turquerie akımıdır. Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki egemenliğinin bir sonucu olarak, 18. yüzyılda Avrupa'da, Osmanlı-Türk dünyasına çeşitli sanat biçimlerinde bir yaklaşım olarak ortaya çıkan Turquerie akımının da etkisiyle, kapılarını Avrupa'ya açmış olan Osmanlı dünyası, mimarisi, giyimi, yaşam tarzıyla Batı ülkelerinin dikkatini çeken bir konuma ulaşmıştır. Osmanlı'nın Avrupa'daki etkileriyle, bir dönemin kültüründen izler barındıran heykelcikler, yalnızca seramik tarihinde değil, neredeyse tüm sanat dallarında bir belge niteliği taşımaktadır. Figürler incelendiğinde, 18. yüzyılın antropoloji, resim, heykel, aksesuar ve kostüm tarihi gibi birçok alana kaynaklık ettiği sonucuna varılabilir.

Osmanlılara yönelik olarak yapılan ve dönemin izlerini taşıyan tasvirler, tüm zamanların en kıymetli malzemesi olan porselenin, ince, saf ve pürüzsüz özellikleriyle birleştirilmiştir. Modelleri yapan heykeltıraşların tüm ustalıklarını sergilediği figürler, malzemeye ve tekniğe olan hakimiyetin yanında, estetik bir bakış açısıyla şekillendirilmiştir.

Sanat ve tasarım açısından dünya seramik tarihinde önemli bir yer edinen heykelcikler, Avrupa'da üretildiği ülkenin, hatta imalathanenin kendine özgü niteliklerini taşırlar. Zamanla birbirlerine rakip olan bu merkezler, Avrupa saraylarının ve aristokrat müşterilerin aradığı en gözde parçaları üreten yerler olmuşlardır. Avrupa'da yapılmaya başlanan bu yeni malzemenin saygınlığı, 18. yüzyıl kıta Avrupa'sındaki başlıca porselen fabrikalarının, kraliyet ya da aristokrasi himayesi altında işletilmesine dayandırılabilir.

Figürlerin niteliğini artıran unsurların başında ise, porselenin ince yapısı, yüksek derecede pişmiş ve pekişmiş bir malzeme olması sayılabilir. Porselen ürünlerin zemininin, malzemenin özelliği dolayısıyla beyaz renkte olması, üzerine yapılan renkli dekorların daha parlak, canlı görünmesini sağlamaktaydı; bu durum, yüzlerdeki ifadenin, giysilerdeki desenlerin ve her türlü ayrıntının daha belirgin görünmesine yol açıyordu. Vücut pozisyonlarına, duruşlarına uygun olarak dekorlanması, dönemin işçiliğinin ne denli gelişmiş olduğunun kanıtıdır. İmalathanelerde, figürlerin üretim aşamalarının kolektif bir çalışma sistemine dayalı olması, sonuçların kaçınılmaz olarak kusursuz olmasını sağlıyordu.

Almanya'da başlayan üretim, çok miktarda idi; beğeniliyordu ve taklitleri yapılıyordu. O dönemde, ekonomik olarak da Avrupa'nın en gelişmiş üretim araçlarından birisinin 'porselen' olduğu sonucuna varılabilir.

Batı, her dönemde Doğu kültürüne, yaşantısına, sanatına ilgi duymuştur. Kuşkusuz ki, Doğu ve Oryantalizmin en başat figürlerinin başında Türk ve Osmanlı figürleri gelir. Turquerie akımı ve bunun doğal bir ürünü olarak ortaya çıkan Osmanlı figürlerinin konu edinildiği porselen biblo ve heykelcikler, bu etki ve ilginin kaçınılmaz sonuçlarıdırlar. Günümüzde, Avrupa'daki pek çok müzenin vitrininde, kültür nesnesi olarak teşhir edilen bu eserler, müzayedelerin nitelikli parçalarını oluşturmakta ve sanat tarihi içindeki yerlerini çoktan almış bulunmaktadırlar.

KAYNAKLAR

Arcasoy, Ateş. Avrupa Porselenlerinde Oryantalizm, Yıl: 2013 http://www.kolektomani.com/avrupa-porselenlerinde-oryantalizm/, (Erişim Tarihi: 12.01.2020)

Arcasoy, Ateş. Sanatın Temel Öğesini Oluşturan İnsan Figürü, Seramik Federasyonu Dergisi, Sayı: 3, Yıl: 2004, 39.-46. s.

Cassidy-Geiger, Maureen. Turkish delights: Meissen figures for the Marchand-Mercier Gilles Bazin in 1756, The French Porcelain Society Journal, Sayı: 5, Yıl: 2015, 47.-52. s.

Cengiz, Ceren. Doğudan Batıya Kültür Nesnesi Olarak Porselen, (Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yıl: 2019

Çeşitli. Victoria ve Albert Müzesi'nden Dünya Seramiğinin Başyapıtları Kataloğu, Stanley, T. ve Young H. (Ed.), Mas Matbaacılık, İstanbul 2009

Ensari, Aker Senem. Avrupalı Bir Gelenek: Porselen Bebekler, İdil Sanat Dergisi, Cilt: 5, Sayı:7, Yıl: 2016, 2015.-2026. s.

Görgünay, Gamze. Porselen Yüzeylerde Sır Üstü Dekor Çalışmaları, (Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yıl: 2014

Hildyard, Robin. European Ceramics, V&A Publishing, London 2009

Kocabaş, Hüseyin. Porselencilik Tarihi, Yeni Basımevi, Bursa 1941

Kocabaş, Hüseyin. Sesil Müzayede, Sesil Müzayede Kültür ve Sanat Yayınları, İzmir 2015

Kolektif. Osmanlı Sarayında Avrupa Porselenleri, Mas Matbaacılık, İstanbul 2005

Sandon, John. Meissen Porcelain, Shire Publications, 2010

Sarı, Eren. Osmanlı'da Sanat, Net Medya Yayıncılık, Antalya 2015

Tez, Zeki. Avrupa'da Türk İzi Oryantalizm ve Turquerie, Hayygrup Yayıncılık Ltd. Şti., İstanbul 2015

Yoleri, Halil. Commedia Dell'arte'nin Seramik Oyuncuları, Ege Sanat Rehberi, Sayı: 23, Yıl: 2007, 26.-29. s.

https://www.britannica.com/biography/Johann-Peter-Melchior (Erişim Tarihi: 09.01.2020)

https://artam.com/291-muzayede-degerli-tablolar-ve-antikalar/11184-uc-adet-porselen-biblo (Erişim Tarihi: 02.02.2020)

https://artam.com/291-muzayede-degerli-tablolar-ve-antikalar/11188-oryantal-porselen-tisaniere (Erişim Tarihi: 02.02.2020)

İDİL

OTTOMAN FIGURES IN 18TH CENTURY EUROPEAN PORCELAIN

Memduha Candan Güngör

Abstract

The Ottoman Empire's domination in Europe brings along a great appreciation, admiration and respect to the Empire, together with the fear of the Turks. In the 18th century, travelers and traders from Eastern culture acquainted with Turkey and when they came back, the travel books they told about the ethnographic richness and traditions of the east caused a trend called Turquerie to emerge in a short time. With the first production of porcelain in Europe, the artists who discovered the characteristics of the porcelain, made elegant Turkish figures with fine workmanship, under the influence of the Turquerie movement. These figures, which started to be studied in Meissen (the first porcelain factory in Europe), have been inspired by the modelers of other established factories over time. These works, which generally deal with figures about Ottoman sultans, female sultans, and palace life that are examples of culture from past to present are exhibited in private collections, museums and auctions. In this article, after mentioning briefly the Turquerie movement, which is one of the reasons for the emergence of the figures, the porcelain factory, Meissen, where figures are produced most intensely and flawlessly in Europe and its modelers will be mentioned, and examples of Turkish figure production at porcelain factories that are rapidly spreading in Europe will be given. This study aims to underline how the art of ceramics was influenced by the judgements, way of thinking and aesthetics of the society in the context of its relationship with the collective subconscious, through exemplary works. The Turquerie movement, which emerged at the point where the East and the West touch one another, and the porcelain figurines, which are the reflection of Ottoman figures, are the inevitable results of this effect and interest.

Keywords: Turquerie, porcelain factories, model, porcelain figure